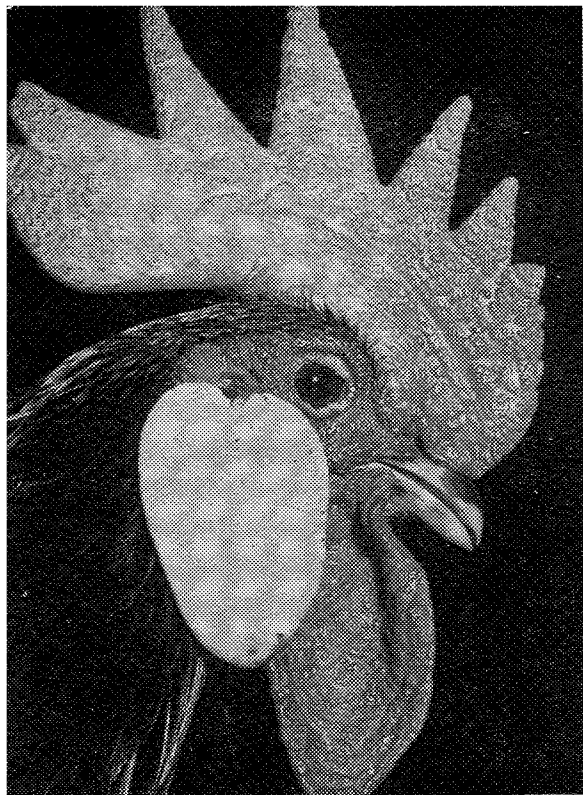

MENS

en Wereld

VORM EN INHOUD

Heden kraait deze vrije ondernemende haan weer koning of liever president, nadat hij een paar maanden de kam slap had laten hangen. Zijn kunstmaan is gelegd, opgeschoten en hij draait. Een paar maanden geleden kraaide de staatsbedrijvige haan koning of algemeen secretaris, want zijn kunstmanen waren gelegd, opgeschoten en draaiden. Nu kraaien zij allebei en de hoenderparken zijn vol leven en bedrijf. Vele manen, mooiere, grotere, hogere, ronde, langwerpige, met honden, katten, kanaries, apen zullen opschieten en hun rondedans beginnen. De lucht zal eivol worden. De hanen zullen kraaien en kraaien en trots rondstappen en elkaar overschreeuwen bij zonsopgang, bij maansopgang, oorverdovend en steeds schorrer. Propagandamanen, wetenschappelijke manen, strategische manen, superpropagandamanen, superstrategische manen met kanonnen om de eerste maan te annexeren en er de sterren en strepen of de sikkels en de hamers te planten. En de hanen kraaien: „Morgen leg ik een maan die de andere manen zal vernietigen”. „Overmorgen leg ik er een die harder zal gaan dan hij gaat”. De hanen op het ondermaanse worden opgehitst, gespoord, gevoed, getraind als de beestjes in het Verre Oosten en wij staan er omheen en wedden en vermoeden en hopen en wensen.

En toen kwamen de zonnehanen. Zonnen werden gelegd, werden opgeschoten en gingen draaien. Geen moment was het meer duister. Hel licht, in alle kleuren, 24 uur lang. Weg met lampen, met centrales, met Parijs bij nacht, met de nachtveiligheidsdienst, met schemeruurtes, met vrijende paren, met gierende fietsdynamo's. Geen infrapijellampen op reumatische armen en benen meer, maar een infrapijelson en een neonzon en een zonnebrandzon en een lichtzon. Riviera? Ontvolkt. Riviera aan de Noordzee. Regen? September van 10-5 uur. En ik zie de advertenties al: „Voor het seizoen nog te huur schuilmunker, 10 meter onder de grond. Duisternis in alle vertrekken.” „Bungalowpark de Nachtwacht; gegarandeerd afsluitende luiken: geen zon, geen licht”. Als we nog leven dan natuurlijk.

Een grootse tijd waarin wij leven, op zo'n aarde vol maanzaad. Machtig interessant.

Het humanisme is een volledige levensovertuiging.

Wie het in zijn leven herkent,ervaart, dat het geen genoegen neemt met een enkel aspect van het bestaan, maar dat het zijn gehele wezen raakt. Al heeft het geen pas-klare antwoorden op de levensvragen, er is geen wezenlijk levensprobleem, waarbij de humanistische idee niet is betrokken. Het humanisme raakt de gehele mens.

Het heeft te maken met verstand en wil, maar ook met gevoel en intuïtie.

Het is één van de taken van het Verbond dit humanisme te verbreiden, hetgeen dan ook op respectabele wijze gebeurt in woord en geschrift.

Aldus doen wij onvermijdelijk het humanisme tekort. Sprekend en schrijvend over het humanisme kunnen wij immers niet anders – en dat is waarlijk niet gering – dan die kenmerken van de humanistische levensovertuiging overdragen, die zich voor deze overdracht lenen, dat wil zeggen, die zich in woorden laten uitdrukken. Met het „bezielend beginsel” dat achter alle redeneringen en beschouwingen schuilt, lukt dat nu eenmaal niet zo best.

Dat is niet uitsluitend het gevolg van een zekere vrees voor sentimenteel gedoe of stichtelijkheid, ofschoon deze op zich zelf niet ongezonde terughouding zeker ook een rol speelt.

Beslissend is dat het wezen van een ontroering des te moeilijker in woorden is te vatten, naarmate zij dieper ingrijpt.

Er is in dit opzicht een zekere parallel te trekken met de kunstuiting. Wie de emoties, die – laten we zeggen – een kwartet van Van Beethoven bij hem

opwekte, wil duidelijk maken aan een ander staat voor een onmogelijke taak. Zijn taak wordt iets minder hachelijk, wanneer die ander ook muziekminnaar is en de uitvoering meebeleeft, maar het volkomen kenbaar maken van de toch gezamenlijke belevenis ligt buiten zijn (en ieders) bereik. Er rest niet veel meer dan te zwijgen.

Zou het niet kunnen zijn dat de humanist die van zijn diepste gevoelens wil getuigen in een zelfde kwetsbare positie verkeert? Alleen, hij kan er niet (altijd) het zwijgen toe doen.

Hij spreekt dus over het humanisme en – al kan soms in nuchtere woorden ook iets van bezieling doorklinken – in de meeste gevallen is zijn betoog uitsluitend een beroep op het verstand.

Dan zegt de toehoorder: „Het humanisme is dor en droog.” Hij verwisselt vorm en inhoud, maar wie zal het hem kwalijk nemen?

Ook sprekers en schrijvers valt weinig te verwijten. Van de musicoloog, die spreekt over de „Matthäus Passion” verwachten we toch evenmin dat hij ons met zijn woorden dit aangrijpende werk ten volle laat beleven?

Er is dus niemand iets te verwijten en we zouden welgemoed door kunnen gaan, waren er niet de vele toehoorders (en wegblijvers), die zich – alle verklaringen ten spijt – tekort voelen gedaan.

Daaraan kan het Verbond niet voorbijgaan, wil het de humanistische idee ten volle verbreiden en daardoor weerklank vinden bij de niet weinigen, die behalve een hechte redenering ook een zekere gemoedsbevrediging willen.

(Vervolg op pag. 2)

UITGAVE VAN HET HUMANISTISCH VERBOND — 13e JAARGANG NR. 4 — 15 FEBRUARI 1958
VERSCHIJNT OM DE VEERTIEN DAGEN

KRITISCH ALLERLEI

We kunnen dit K.A. beginnen met twee opwekkende berichten: de negen negerleerlingen, die in de herfst van 1957 voor het eerst de Central Highschool van Little Rock bezochten, hebben onderscheidingen gekregen van het comité van Amerikaanse veteranen. „De leerlingen, die indertijd door parachutisten moesten worden beschermd tegen voorstanders van rassenscheiding, hebben door hun moedige houding een bijdrage van betekenis geleverd tot de Amerikaanse democratie”, heeft het Veteranencomité verklaard.

Hieraan hebben wij niets toe te voegen, zeker niet in kritische zin. Naar onze mening heeft het Veteranencomité door zijn daad, een „bijdrage van betekenis geleverd tot de Amerikaanse democratie”.

En het tweede bericht: de woningstichting „Delfzijl” heeft de bewoners van een nieuwe wijk in Delfzijl-Noord blij gemaakt met het bericht, dat gedurende een half jaar de huurverhoging van f 1.50 per week niet hoeft te worden betaald dankzij een gift van een onbekende. In de nieuwe wijk staan 351 woningen.

Hebben wij het wel uitgerekend, dan komt dit douceurtje die mysterieuze gevefster?) op f 14.689,-. Voorwaar een aardig bedrag. Maar dat heeft ons in het bericht niet het sterkst gegrepen: wel de wijze waarop die som wordt verdeeld. In de meest strikte zin des woords: doe wel en zie niet om. Zo'n daad versterkt ons weer eens de opvatting, dat de mens toch niet zo slecht is als hij soms lijkt...

Dat hij dikwijls minder verstandig is dan hij zou moeten zijn blijkt uit twee andere berichten. De „Puttense historie” met de radiumnaald kennen wij allen. Ietwat zonderling heeft het velen aangedaan, dat vóórdat de justitie, vóórdat „Volksgezondheid” zich omtrent de juiste toedracht een oordeel heeft kunnen vormen, een groep medische hoogleraren uit Utrecht een rapport publiceerde, waarin zij de arts die de vergissing(?) beging, vrijpleit.

Uit het oogpunt van collegialiteit bezien kunnen wij niets dan respect hebben voor de geste van die hooggeleerde medici. Maar het staat nog te bezien of zij uiteindelijk daarmee hun jongere, minder geleerde collega een werkelijke dienst hebben bewezen. Ons inziens hadden zij hun rapport niet moeten publiceren, doch het „Volksgezondheid” en de justitie ter hand moeten stellen. Maar... ook ons oordeel kan foutief zijn.

Een vervelender geschiedenis is de „ruzie” tussen een aantal andere hooggeleerden over de vraag, of de arbeid van de atoomfysicus prof. dr. J. Kistemaker al of niet betekenis heeft voor het waterstof-fusie-onderzoek. Prof. dr. J. Cohen houdt strak en stijf vol: „In Amsterdam overdrijven ze geweldig als ze beweren, dat die arbeid van wereldbetekenis is”, terwijl prof. dr. J. de Boer — als wiens „spreekbuis” wethouder mr. A. de Roos optrad — zegt: „Prof. Cohens mening berust op gebrek aan kennis van zaken”.

Eerlijk bekend: ietwat kinderachtig vonden wij dit „neen-ja-neen-ja”-spelletje wel. En dat van lieden, die op intellectueel gebied de toon moeten aangeven... Wat

moeten „de onderste lagen der bevolking” daarvan denken?

Op 30 januari 1933 kwam Hitler in Duitsland aan de macht, dus rond 25 jaar geleden. Toen begon een regiem, dat in zijn consequenties zo krankzinnig en in zijn uitingen zo misdadig, zo sadistisch was als niemand van ons ooit voor waarschijnlijk, laat staan mogelijk of werkelijk had gehouden. Ook in Duitsland zelf is de machtsverovering van Hitler herdacht met artikelen — in de pers — die overvol waren van schaamte, en redevoeeringen voor de radio — waarin voortdurend de vraag werd gesteld: „Hoe was dit toch mogelijk? Hoe kon zoiets over ons volk komen, en over hen waarmee ons volk uiteindelijk in conflict kwam?”

Het is begrijpelijk, dat de Duitsers op al deze, hen benauwende vragen ternauwernood antwoorden weten. Zoals trouwens wij zelf niet geheel en al kunnen verklaren, uit welke bron deze massale moordzuchtigheid sproot. Intussen is het uitermate verheugend, dat de Duitsers elkaar die vragen voorlegden. Maar het is ook goed ons in te scherpen, dat die waanzin, die moordzucht, dat sadisme elders altijd op de loer liggen, gereed om weer hun slag te slaan. Laat ons dus waakzaam zijn en... blijven!

Misschien acht men het overdreven, maar iets van die waanzin, iets van die machtswelust proeven wij in de houding van de luitenant, die negen soldaten in gevechtstenuut liet aantreden en afmarcheren, omdat... een handdoek niet netjes met de punten op elkaar lag. Toegegeven: er was iets aan vooraf gegaan, die negen knapen waren „vervelend” geweest, hadden elkaar zure opmerkingen toegeroepen welke kennelijk sloegen op die officier. En toen ze bevel kregen zich in gevechtstenuut te kleden waren ze „weerspannig” geworden: daar-

voor zijn ze gestraft met zes tot acht weken militaire hechtenis.

Dat de leden van de krijgsraad toonden méér tact, meer wijsheid te hebben dan dat luitenantje kunnen wij niet bepaald concluderen. Zo'n president: „Je mag wel blij zijn dat je niet in 1858 leeft, want dan zouden jullie zonder pardon tegen de muur zijn gezet. In Rusland en Amerika word je ook nog heel anders aangepakt dan hier”. „De Volkskrant” van 31 januari drukt zich ook niet opvoedend uit. Helaas: er zijn nog altijd te veel mensen die de weelde niet aankunnen, „macht” over anderen te hebben. Zou dat niet de bron zijn van veel menselijke ellende?

Een tragische „comédie” is de wijze, waarop met Caryl Chessman wordt omgesprongen. Men kent de historie? Chessman is rond tien jaar geleden in Amerika veroordeeld tot de doodstraf, omdat hij twee vrouwen zou hebben ontvoerd en aangerand. In zijn cel schreef Chessman een roman, waarin hij tracht zijn daden in een helderder, begrijpelijker licht te brengen. Nu al zes keer is de uitvoering van de doodstraf opgeschort om hem opnieuw de gelegenheid te geven middelen te vinden tot herziening van zijn vonnis. Maar al tien jaar lang leeft deze man in de schaduw van de dood in de gaskamer.

Wij willen ons in het geheel niet bemoeien met de beoordeling van Chessman's daden. Ja, wij willen zelfs zonder meer aannemen dat deze man een zware straf heeft verdiend. Maar de straf die hij thans al tien jaar ondergaat is zo gruwelijk, zo onmenselijk, dat we daartegen met klem moeten protesteren. Dat Chessman nog niet strijdensmoe is, dat hij zich om z'n verdediging steeds opnieuw te kunnen voeren, in zijn cel heeft ontwikkeld tot een super-jurist pleit slechts vóór hem. Wanneer maakt men toch een einde aan deze tragedie?

(Vervolg van pag. 1)

Hier ligt een vraagstuk waarvan de oplossing niet voor het grijpen ligt. Misschien is toch wel een richting aan te geven. Zouden we niet voortgaan op de door sommigen reeds eerder ingeslagen weg en naast de onmisbare lezing en discussie zoeken naar andere vormen van bijeenkomsten, waarin meer dan de beschouwing ook de beleving een kans krijgt, b.v. door meer plaats te geven aan het kunstzinnige element als muziek en voordracht, desnoods met gebruik van hulpmiddelen als de grammofoon?

Dit zijn vragen, waarop het antwoord niet eenvoudig is en er zal aan hoge eisen moeten zijn voldaan, voordat experimenten kunnen worden gewaagd.

Van het zich steeds vernieuwende humanisme mag worden verwacht, dat het ook de nodige, nieuwe uitdrukkingsvormen vindt, mits men er zich ernstig — en niet alleen aan de Oudegracht — toe zet.

C.

WINTER

*Schijne de wereld leeg, ondergedoken, blind,
geheime wet is alomvattend bezig:
Slechts aan het Andere, de vrouw, het kind,
de sneeuw, de wolken en de wind,
zijn wij bewust aanwezig.*

*Leven is leven niet zonder besef van dood,
noch lente lente buiten de seizoenen.
Natuur beslist. En dan pas zijn wij groot
indien wij ons met alle nood
om alle vreugd verzoenen.*

*Volhardt daarom. Achter de cirkel die zich sluit,
ligt het oneindige verband der dingen.
Laat vlinders klaar zitten onder uw huid,
legt nesten aan, broedt vogels uit
die overmorgen zingen.*

*Midden geweld en winter en herhaald gevaar
blijven wij dag op dag tot bloei verkozen.
Oefent gereedheid dan, en leeft ernaar:
de weelde van de rozelaar
beraamt men naar zijn rozen.*

Herwig Hensen: Uit: Facetten der Nederlandse poëzie, uitg. Nijgh en Van Ditmar, 's Gravenhage.

Mens en wereld op hun kop

Onder deze titel komt pater J. Remmerswaal S.J. terug op mijn artikel van begin januari. Een heel nummer van Actie-Radius heeft hij er aan gewijd. Daarin wordt van alles overhoop gehaald. We lezen er bijvoorbeeld dat Christelijke liefde tot ons zegt: „We hebben eerbied voor uw persoon. U kent of erkent God niet. We lijden mee met uw levensworsteling. We zullen voor u bidden. Christus' liefde drijft zelfs mensen aan hun leven te offeren voor u.” Dat kan ik allemaal heel goed begrijpen. En verder moet ik opmerken, dat pater Remmerswaal van deze liefde niets doet blijken. Wat hij wel doet is mij een aantal beweringen in de schoenen schuiven die ik zo niet gezegd heb. Ook haalt hij er weer een nieuw onderwerp van discussie bij: de brochure van mevrouw Groenman over kinderen tussen Humanisme en Christendom. Hij vertelt hoe die brochure eigenlijk geschreven had moeten worden. Als het zo gedaan was als hij voorstelt zou hij eerbied voor ons kunnen hebben. Want: „Voor oprechte Humanisten heb ik eerbied”, schrijft hij. Conclusie: Ons houdt hij blijkbaar niet voor oprecht. Het zij zo.

Maar mag ik vaststellen dat hij met geen woord terug komt op mijn beschuldiging, nl. dat hij een vals getuigenis over het humanisme heeft afgelegd? Hij moet dat nu maar met zijn eigen geweten verder uitzoeken.

Wel nog iets anders. Pater Remmerswaal stelt enkele vragen. Daarop wil ik antwoorden.

Eerste vraag: „Wat moeten (de lezers van Mens en Wereld) wel denken als zij de twee verschillende besprekingen (van Actie-Radius) in hun lijfblad met elkaar vergelijken?!!!!?”

Antwoord: dat het eenmaal besproken is door de schrijver van de rubriek Kritisch Allerlei en los daarvan nog een keer door mij (zonder dat ik pater Remmerswaals antwoord op het eerste stukje kende.)

Tweede vraag: „Zoek eens een hele bladzijde in Mens en Wereld, waarin het respect (voor het Katholicisme) duidelijk tot uiting komt.”

Antwoord: Zie bijvoorbeeld Mens en Wereld 7 september '57 blz. 3 of 21 december '57 blz. 6. Zie ook eens onze brochure: „Ontmoeting der levensovertuigingen.”

Derde vraag: „Wij vragen slechts bescheiden gratis letterlijke opname van het volgende... (volgt advertentie)”.
Antwoord: Zie de advertentie op deze pagina.

En nu een vraag van mijn kant: Wil pater Remmerswaal in Actie Radius nu ook onderstaande advertentie opnemen?

J. P. VAN PRAAG

OORDEEL ZELF

is dit de taal van hooghartige, respectloze, meelijwekkende,

Humanisten?

Plak 25 cent extra op een briefkaart aan het Humanistisch Verbond, Oude Gracht 152, Utrecht. Vermeld op de briefkaart: „Advertentie Actie Radius”. Dan ontvangt U per post de brochure:

Wat ben ik eigenlijk?

Uitgave van het Humanistisch Verbond. U kunt gratis ook een nummer van Mens en Wereld aanvragen.

Wie een volledig overzicht wil hebben over: „Mens en Wereld” en „Actieradius” en hun onderling meningsverschil, kan 40 cent storten op giro 29.48.14 t.n.v. Administrateur v.h. tijdschrift Actieradius te Rotterdam. Dan ontvangt hij in één band per post:

- 1) het bestreden kazernenummer (A-R. no. 123)
- 2) het Sinterklaasnummer over de eerste reactie hierop van „Mens en Wereld” (no. 126).
- 3) No. 129 met een antwoord op het tweede artikel van „Mens en Wereld” op het kazernenummer.

N.B. Actieradius heeft de letterlijke tekst van de Mens en Wereld-artikelen onverkort en zonder onderbrekingen opgenomen. Zeer handig: de hele pennestrijd in een band!

De Quakers en het Oost-West conflict

W. Grigor McClelland, *De Christenen en het Oost-West conflict*. Uitg. Quaker-Centrum, Raphaëlplein 2, Amsterdam.

DE redactie van Mens en Wereld zond mij reeds geruime tijd geleden deze brochure ter recensie. Dat zij nog steeds zeer actueel is blijkt reeds uit dit citaat: „Al verlangen beide zijden naar vrede, daaruit volgt niet, dat de koude oorlog gemakkelijk beëindigd kan worden. Want het is niet eenvoudig een toestand van wederzijds vertrouwen te scheppen, terwijl men voor alle zekerheid tevergeefs probeerde de nationale veiligheid te handhaven. Door de vele factoren, die elkaar onderling beïnvloeden, en het gemak, waarmee Machiavelliaanse motieven aan een verzoeningspoging toegeschreven worden, zijn er enorme moeilijkheden, die een ontspanning in de weg staan.” Moeilijkheden van o.a. strategische, economische en psychologische aard. „Bij gemis aan een poging, met alle middelen de vicieuze cirkel te doorbreken, is de tendentie geheel de andere richting uit.” „Het is door deze uitbreiding van de oorlogsmentaliteit tot ieder gebied van menselijke activiteit, dat onze beschaving, die daarmede haar leven wil redden, de grootste kans loopt het te verliezen.” In dit verband heeft Nehroe gezegd, dat zij die zich de realisten bij uitstek noemen, datgene wat de mensheid in werkelijkheid bedreigt, grotendeels uit het oog schijnen te verliezen.

Volgens McClelland heeft wantrouwen een cumulatief (d.i. een toenemend) effect, maar „handelingen en verklaringen gebaseerd op goede wil hebben een dergelijk effect”. Het besef van de keuze tussen een catastrofale en een niet-militair gewelddadige ontwikkeling kan een betere atmosfeer tot stand brengen. En de tegenstanders van een minnelijke schikking aan beide zijden van het ijzeren gordijn zullen zich dit alternatief steeds voor ogen moeten houden.

De schrijver is in Rusland en China geweest en hij heeft ook contact gehad met Russische Christenen. En hij verstaat de kunst in een 16-tal pagina's meer dan algemeenheden te leggen, zodat men een duidelijk beeld krijgt van wat de Quakers in deze materie willen.

J. B. MEIJER

Nadat het bovenstaande geschreven was verscheen in de „internationale Spectator”, tijdschrift voor Internationale Politiek, van 8 ja-

De lange gevangenisstraf

IN de serie Criminologische Studiën is een bundel van vier voordrachten verschenen, die in 1956 zijn gehouden voor het Criminologisch Instituut te Utrecht door vier met betrekking tot dit onderwerp bij uitstek deskundigen, nl. prof. mr. dr. P. A. H. Baan, K. H. Niekerk, prof. mr. W. P. J. Pompe en dr. R. Rijksen. Mr. E. A. M. Lamers, directeur-generaal van het gevangeniswezen, schreef het voorwoord.

Men mag het een uitstekende gedachte noemen, dat ieder die zich voor zijn medemens interesseert door deze voortreffelijke publicatie gelegenheid krijgt kennis te nemen van de onbevredigende situatie waarin de langgestrafden, d.w.z. zij die tot meer dan vijf jaar gevangenisstraf veroordeeld zijn, verkeren, ook al ligt na lezing de oplossing van dit „moeilijkste en ook meest verwaarloosde probleem omtrent de gevangenis” nog niet onmiddellijk voor het grijpen.

Een verdienste van het boekje is, dat het ons wijst op hetgeen de wetenschap heeft te zeggen over delinquent en strafrechtelijke behandeling. Dat is helaas nog niet veel, doch wat de invloed van het verblijf in de gevangenis op de gedetineerde betreft voldoende om termen als „persoonlijke afbraak” te gebruiken.

Terecht wijst het boekje erop, dat we er niet mee klaar zijn de tekorten in een strafstelsel te schrijven op rekening van de huidige stand van wetenschap. „Wetenschappelijk onderzoek mag nooit een voorwendsel worden om noodzakelijk gebleken verbeteringen uit te stellen.” Dat laatste heeft te maken met een bepaalde gezindheid t.a.v. de langgestrafte en ook die kan het boekje ten goede beïnvloeden, mits het op ruime schaal wordt gelezen, hetgeen wij hopen. P. A. POLS.

Rekenschap

Het vierde nummer van de vierde jaargang van *Rekenschap* is verschenen. Het opent met een experimenteel gedicht van Catharina van der Linden, *de Onbereikbare*, uit een te verschijnen bundel *De Steenboom*. Mr. H. B. J. Waslander stond de rede af *Godsdienstonderwijs en geestelijke vorming*, die hij uitsprak op de Landdag van Socrates van 4 november 1956. Het is een breed gezien en diep gravend betoog dat zeker verhelderend zal werken bij de oordeelsvorming in deze moeilijke materie.

Prof. J. J. Fahrenfort, doorkneed in de praktijk van het middelbaar onderwijs, schreef een kritisch antwoord op het artikel van prof. Freudenthal over onderwijsvernieuwing. De realist aan het woord tegenover de idealist, zo mag ik de polemiek karakteriseren. Het lijkt mij buiten kijf dat Fahrenfort een aantal opmerkingen heeft gemaakt, die moeilijk te weerleggen zijn. Het is dan ook bepaald teleurstellend, dat Freudenthal, in zijn *nawoord*, hier niet of nauwelijks op in gaat. „Voor de rest valt er niet veel te repliceren” schrijft Freudenthal. Volgens het oordeel van rec. viel er wel veel te repliceren. Fahrenfort, en velen met hem, zullen met dit *nawoord* niet tevreden zijn gesteld.

P. Krug schreef een informeren en met trefende citaten voorzien artikel over Christopher Marlowe, de grote Engelse renaissanceschrijver, en het nummer sluit met de steeds lezenswaardige en doorwerkte internationale Kroniek, van de hand van dr. B. W. Schaper, getiteld *Concurrerende coëxistentie*. B.

nuari 1958, een artikel van prof. Robert O. Byrd over de Quakers en de buitenlandse politiek.

De redactie leidt dit artikel in met het uitspreken van „hoge waardering voor de wijze, waarop de Quakers het geheel open gesprek in oprechte vriendschap weten te bevorderen.”

J. B. MEIJER

Groots Toneel

De toestand van ons Nederlands toneel lijkt mij toch beslist niet zo somber als sommige critici ons dat plegen voor te schotelen. Goed, toneelschrijvers – dat weten we nu zo langzamerhand wel, die hebben we niet. Of liever, we hebben ze wel, zelfs volgens het wat zure grapje nu in twee soorten, de nog al velen, die niet gespeeld worden en daarover niet helemaal gelukkig zijn, en de enkeling, die wel gespeeld wordt en daarover helemaal niet gelukkig is...! In elk geval is het beter over hen verder te zwijgen. Maar laten we dan toch niet vergeten, wie er in elk geval wel zijn: acteurs en regisseurs van formaat, en... vertalers! Dank zij hun samenwerking heb ik enige voorstellingen gezien, waarvoor mijn titel in geen enkel opzicht overdreven is.

Daar is allereerst – in chronologische volgorde – de *Hamlet* van de Haagse Comedie. Vlekkeloos is deze voorstelling niet, en één zwak punt lijkt mij te belangrijk om het niet te vermelden: de bezetting van de rol van Koningin Gertrude. Elisabeth Andersen is een sieraad van het Haagse gezelschap – men denke alleen maar aan haar briljante Viola in Driekoningenavond! Maar zij stond hier in een verkeerde rol. Voor de moeder ook van deze echt jonge Hamlet is zij zelf te jong, en de wulpsheid van de juist daardoor tot misdaad vervallen al wat oudere vrouw zag men van haar niet. In haar volle kracht kon zij alleen zijn in het ontroerende verslag van Ophelia's dood, maar daar wordt dan ook deze Koningin een tekst in de mond gelegd, die minder bij haar past dan bij... Shakespeare: het heeft, zoals een antiek bode-verhaal, een bijna episch karakter, dat de actrice dwingt tijdelijk uit haar eigen rol te vallen. Ook het duo van de valse vrienden Rosencrantz en Guildenstern kwam voor mijn gevoel niet voldoende uit de verf. En aan het slot had ik graag de zegevierende Fortinbras als een meer stralende figuur gezien.

Ik heb deze tekortkomingen niet willen verdoezelen, juist omdat ik nu dan ook aan de veel belangrijker rest de volle maat van mijn bewondering kan geven. Daar was in de eerste plaats de nieuwe Hamlet. Paul Steenbergen heeft afstand gedaan van zijn eigen glansrol en heeft als regisseur leiding gegeven – maar blijkbaar ook veel vrijheid gelaten! – aan Coen Flink. Zijn vertrouwen in deze zeer begaafde jonge acteur is ten volle gerechtvaardigd gebleken. „Un jeune premier,” heeft een Frans regisseur gezegd, „qui est vraiment jeune, n'est pas premier, et quand il est vraiment premier, il n'est plus jeune...”¹⁾ Flink is hiervan de levende weerlegging. Zijn Hamlet is robuuster en minder dromerig dan de geijkte Hamlet-creaties van de laatste tijd, maar men kan in deze meer driftige, men zou bijna zeggen: meer moderne Hamlet ten volle geloven, de overbekende monologen klonken uit zijn mond tegelijk eenvoudig en diepzinnig, deze Hamlet boeide en ontroerde, men kon met hem meeleven. „Het is”, zegt prof. Bachrach in zijn pas verschenen²⁾ en naar het mij voorkomt voortreffelijke inleiding tot Shakespeare „Naar het hem leek...”, „het is de Hamlet-figuur, waarmee door alle eeuwen heen de toeschouwer zich eerder en vollediger identificeert dan met enige andere figuur uit het Shakespeare oeuvre – en dat misschien wel het meest omdat de conflicten in

diens hart, ondanks alle rijkdom van woord-expressie waarmee hij zijn geest op de tong draagt, je niet als debatten worden vertoond, maar als gemoedstoestanden, als emotionele ervaringen waarin voelen en denken samengesmolten zijn in de poging tot uitbeelding van meer dan enkel maar ideeën.” Welnu, het is de zeer bijzondere verdienste van Coen Flink, dat hij op een zo overtuigende wijze het publiek in de gelegenheid heeft gesteld tot deze identificatie te komen.

Toneelpraatje

Tot deze doorleefde en mee-te-leven creatie droeg zonder twijfel ook veel bij de dichtertelijke en makkelijk spreekbare vertaling van Bert Voeten, die het ver wint van de eerbiedwaardige, maar retorisch klinkende Burgersdijk en de pretentieuze gekunsteldheid van Van Looy. Ook de overige rollen waren bijna alle uitstekend bezet. Frans van der Lingen kon de smiling villain, die Van Dalsum vroeger speelde, niet doen vergeten, maar hij was een indrukwekkende figuur en toonde zich vooral in de gebedsscène en bij zijn ontmaskering door het toneelspel een volwaardig tegenspeler van de prins. En was een vooral in haar waanzin ontroerende Ophelia van Do van Stek, en Van Dalsum was weer groots als een oude sluwe intrigant Polonius, Max Croiset was een rustige, vrouwenwekkende Horatio en tenslotte zagen we een prachtige eerste toneelspeeler van Joris Diels, die ook gestalte – en stem! – leende aan de geest van Hamlets vader. Er is op deze voorstelling zonder twijfel hard gewerkt en het resultaat is er naar! Ik weet niet, met welke gevoelens Paul Steenbergen afscheid heeft genomen van de rol, waarin hij eens jubileerde, ik weet wel, dat hij over deze door hem geregisseerde voorstelling dubbel en dwars tevreden mag zijn!

De vertoning van „Onder het melkwoud” van Dylan Thomas door de Nederlandse Comedie is voor de toeschouwers geworden tot

een zeer bijzondere ervaring. Waar dit precies aan ligt? Aan het stuk? Ik geloof het nauwelijks. Is het wel een stuk? Ik geloof het eigenlijk niet. Het is in elk geval niet een toneelstuk in de gangbare zin van het woord, er is geen eigenlijke handeling, geen ontwikkeling in de karakters. Vier en twintig uur uit het dromen en leven van de bewoners van een kleine stad worden ons uiterst suggestief verteld door een verteller, die de indruk wekt zelf bijzonder sterk betrokken te zijn bij het gebeuren. Zijn verhaal wordt geïllustreerd doordat zijn personen hem af en toe de woorden uit de mond nemen en een brok van de vertelling in levende beelden omzetten. De eigenaardige kracht van dit verhaal – als hoorspel geboren! – ligt dunkt mij niet in de grootsheid van visie – ik geloof dat men Thomas daarin overschat – maar wel in het dwingende karakter van zijn taalgebruik.

Hugo Claus, die een waar meesterstuk verlicht heeft met het vertalen van dit werk, zegt in het programma: „de verwarrende schittering van het woord overwoekert niet”. Ik betwijfel of dit geheel juist is. Het komt mij voor dat er van een overwoekering soms wel degelijk sprake is, en dat Thomas op sommige plaatsen met minder meer zou hebben bereikt. Maar hoe dit ook moge zijn, ik heb mij aan zijn overrompelende beeldenrijkdom volledig gewonnen moeten geven, en bijzonder geboeid geluisterd en gekeken naar deze merkwaardige vorm van toneel. Dat dit werk ons op een zo meeslepende manier gebracht werd, danken wij aan Han Bentz van den Berg, die als regisseur en verteller een geweldige prestatie leverde. Hij heeft zijn blijkbaar grote liefde voor Thomas' spel op de hele bezetting weten over te brengen, en er werd gespeeld met een zeldzame toewijding. Onder de talrijke medewerkers vielen vooral op Johan Fiolet als de blinde kapitein Kat, Philippe la Chapelle als de dichtertelijke dominé en Yoka Berretty als de goedgezinde meid met haar ontroerende zang over Tom, Dick en Harry... Maar als ik het woord „groots” op deze voorstelling toepas, dan denk ik allereerst aan de inspirerende regie, die dit geheel tot stand bracht.

Men zal er zich misschien over verwonderen, dat ik onder ditzelfde hoofd ook nog iets zeg over De Cirkel van Somerset Maugham. Ik begrijp deze verwondering: in de eerste twee bedrijven krijgen we niets meer dan een heel knap gecomponeerd, maar toch niet erg belangrijk society-blijspel. Dertig jaar geleden heeft Lady Kitty Champion-Cheney haar man en haar zoontje in de steek gelaten en is

(Vervolg op pag. 9)

Han Bentz van den Berg (m.) tussen Marie Hamel en Dirk Swidde in een scène van Dylan Thomas' „Onder het Melkwoud”

¹⁾ Een „jonge eerste rol”, die werkelijk jong is, is nog niet eerste klas, en wanneer hij werkelijk eerste klas is, dan is hij niet meer jong.

²⁾ In de *Ooievaars-reeks* bij Bert Bakker – Daamen N.V. – Den Haag.

IN EN OM

het Humanistisch Verbond

MEDEDELINGEN VOOR DE LEDEN

No. 2

Wat toen kon moet ook nu kunnen

Als u deze krant in de bus krijgt, is het precies twee jaar geleden dat we het 10-jarig bestaan van het Humanistisch Verbond vierden. Leuk, zult u zeggen, dan bestaat het Verbond nu dus twaalf jaar en dat is helemaal geen bijzondere prestatie. Daar zijn we het niet mee eens, want wie iets meer weet van de gang van zaken en zich ook verantwoordelijk er voor voelt, beseft dat ook in die twee laatste jaren het werk zich voortdurend heeft uitgebreid en de belangstelling voor het humanisme nog steeds toeneemt.

Wanneer u in ditzelfde nummer van „In en Om” kennis neemt van het verkorte jaarverslag over 1957, zult u daarin een aantal dingen ontdekken, die met elkaar in tegenspraak schijnen te zijn. Voor het eerst in de twaalf jaar van het bestaan van het Verbond is ons ledental niet gegroeid, maar achteruitgegaan. Toch wordt er in het verslag herhaaldelijk op gewezen, dat de positie van het moderne humanisme versterkt is, dat in allerlei kringen de belangstelling toeneemt en dat het werk en het terrein van bemoeienissen weer groter is geworden.

Waaruit valt dan die daling van het aantal leden te verklaren? Voor een deel uit de noodzakelijk geachte contributieverhoging, die een aantal mensen er toe heeft gebracht hun lidmaatschap op te zeggen. Dat is natuurlijk jammer, het meest voor hen zelf en het is verheugend, dat blijkbaar in verschillende gemeenschappen door enige inspanning het lukt een aantal van deze voormalige leden weer terug te krijgen. Voor een ander deel is de minder sterke aanwas van nieuwe leden (er werden er toch nog altijd 633 ingeschreven) het gevolg van het feit, dat aan de propaganda en het huisbezoek in 1957 minder werd gedaan dan in vorige jaren.

Dat is verklaarbaar, vooral na de inspanning, die een aantal van onze wer-

kers zich in het jubileumjaar heeft getoost.

Voorzitter van Praag heeft er echter in het nummer van november terecht op gewezen, dat het een onmogelijkheid is voort te gaan met de uitbreiding van onze arbeid als we daarbij niet in toenemende mate de steun krijgen van het buitenkerkelijke deel van Nederland. We kunnen onze positie alleen handhaven, als we doorgaan met de uitbouw van onze organisatie en er voortdurend op uit zijn om met alle ten dienste staande middelen ons ledental uit te breiden.

Om nog even in de historie terug te duiken, herinnert u zich nog de actie tijdens ons jubileum? Gedurende enige maanden zijn in alle gemeenschappen een aantal van onze leden op pad geweest, om door middel van huisbezoek het doel: tien procent meer leden, te bereiken. En ze zijn daarin geslaagd! Niet 10%, maar 12% is het resultaat geweest van de inspanning en het enthousiasme en met trots kon toen een jubileumcadeau worden aangeboden, dat uit 1218 nieuwe leden en een bedrag van ruim f 45.000,- bestond.

Ook nu weer is men op allerlei plaatsen met succes bezig het verlies goed te maken en er voor te zorgen, dat we op het congres zullen kunnen zeggen: het heeft moeite gekost, maar het was het waard, want de oogst is binnen. En als u nog geen tijd vond, om daaraan mee te doen, u heeft nog de gelegenheid.

Het zou echter kunnen zijn, dat u zich voor dit werk minder geschikt acht. Hoewel het in de praktijk wel meevalt, kunnen we dit begrijpen. Toch kunt u ook iets doen, om het Verbond, waarvoor u als lid mede verantwoordelijk bent, nog sterker te maken. Want in het jaarverslag zult u ook die zo langzamerhand bekende zin aantreffen, dat de financiële toestand zorgelijk blijft. Dat betekent, dat allerlei dringend noodzakelijke arbeid moet blijven liggen. Dat betekent ook, dat de en-

Evenals verleden jaar wordt in dit nummer een korte samenvatting van het jaarverslag 1957 afgedrukt.

Indien men de volledige tekst van het jaarverslag en de volledige financiële afrekening en begroting met toelichting in zijn bezit wil hebben, kunnen deze aangevraagd worden bij het Centraal Bureau, Oudegracht 152, Utrecht.

Uittreksel jaarverslag 1957

Drie punten hebben in dit verslagjaar in bijzondere mate de aandacht van het hoofdbestuur gehad, en wel de organisatorische versterking van het Verbond, de geestelijke doordenking van het humanisme en de meningsvorming rondom de openbare school. Het eerste vroeg vooral aandacht in verband met de contributieverhoging en de daling van het ledental. Door een enquête in de gemeenschappen en het organiseren van een drietal bijeenkomsten voor onze werkers werden voorbereidingen getroffen om tot een versterking van het ledental te komen.

Verscheidene nota's behandelden de vragen van de vorming en vormgeving, waarvan in de toekomst zeker resultaten te verwachten zijn. Intensivering van het werk van Socrates, conferenties voor bepaalde groepen, stijlvorming, kadervorming en activering van het gemeenschapswerk moeten hierop aansluiten, evenals meer publiciteit.

De rede van Dr. Brandt Corstius op het congres van 1957, ook als afzonder-

(Vervolg volgende pagina)

kele beroepskrachten voortdurend overbelast zijn, met alle nare gevolgen van dien. En nu nog even terug naar het jubileum. Het was een hele grote som, die f 45.000,-. Maar het was minder dan de helft, waarop gerekend was. Toen hadden we 10.000 leden, en we vroegen van ieder lid een tientje, een gulden voor elk jaar dat het Verbond bestond. Waarom zouden we nu niet proberen ons tekort in te halen? En doet u het dan, nadat u nog eens de Nieuwjaarsbrief van het hoofdbestuur hebt gelezen die in het vorige nummer stond afgedrukt en daarin het gironummer zult aantreffen van de stichting Steunfonds Praktisch Humanisme. Om het u makkelijk te maken, u kunt gireren op gironummer 14632, ten name van Hollandse Bank Unie 's-Gravenhage ten behoeve van Stichting Steunfonds Praktisch Humanisme. T. P.

(Vervolg van vorige pagina)

lijke brochure uitgegeven, heeft de discussie rondom de openbare school verdiept en talloze conferenties zijn hierop gevolgd, vooral ook met andersdenkenden.

Twee leden van het hoofdbestuur, die gedurende vele jaren er deel van uitmaakten zullen zich niet herkiesbaar stellen en wel Dr. G. Stellinga en Mr. H. B. J. Waslander.

Gedurende 1957 werden 633 nieuwe leden ingeschreven, 1282 moesten worden afgevoerd. Per 31 december bedroeg het ledental: 11011. Nieuwe gemeenschappen werden in het verslagjaar niet opgericht, het aantal bleef daardoor 71.

De differentiatie in het werk der gemeenschappen bleef, naast de actie tot uitbreiding van het ledental, de grootste aandacht vragen. Ook het onderhouden van het contact met de leden werd in toenemende mate als een belangrijke taak gezien. De uitgave van de brochure van Mevr. Groenman-Deinum schiep de mogelijkheid gespreksgroepen over opvoedingsproblemen te vormen, hetgeen de bijzondere belangstelling van jongere leden had. Ook werden, aan de hand van het herziene rapport „Humanistische Vorming” in enkele gemeenschappen cursussen voor jonge mensen georganiseerd. Er blijkt een toenemende aandacht voor het maken van gezamenlijke tochten en excursies te bestaan.

Regionale bijeenkomsten met gemeenschapsbestuurders vonden ook dit jaar plaats. De documentatie voor de gemeenschapsbesturen werd uitgebreid met een nota over kerstening van het openbare leven en over de Humanistische Jongeren Gemeenschap. Het contact met het centrale apparaat werd voortgezet door het orgaan „De Gemeenschap” en toezending van verdere publicaties. Ook de aanstelling van een bestuurs-assistent bevorderde een nauwere samenwerking. De belangstelling voor dat deel van het werk, dat met de naam praktisch humanisme wordt aangeduid, neemt toe. In vele gemeenschappen werden cursussen voor ziekenhuisbezoekers(sters) gehouden en enkele plaatselijke geestelijke raadslieden aangesteld.

De gewesten (10) organiseerden de jaarlijkse studiedag, waarbij het rapport „Laagontwikkelde gebieden” tot basis van de discussie diende. Gewestelijke landdagen en weekeinden vonden plaats, terwijl de twee gehouden Topkaderconferenties een diepgaande bespreking in gewestelijk verband tussen de gemeenschappen uitlokten.

De financiële positie van het Verbond blijft zorgelijk. Dit heeft tot noodlottig gevolg, dat te weinig beroepskrachten kunnen worden aangetrokken, om het voortdurend groeiende werk te verrichten. Een overbelasting van alle functio-

narissen, zowel vrijwilligers als beroepskrachten blijft de ontwikkeling remmen.

De vervanging van F. van den Berkhof door J. van den Ban als administrateur was de belangrijkste wijziging in de personeelsbezetting van het Centraal Bureau. Verder kwamen onder het verdere personeel nog al wat mutaties voor, waardoor een vlotte werkwijze belemmerd werd. Voor 1958 mag echter op een meer stabiele bezetting gerekend worden.

De werkzaamheden van de vaste commissies werden voortgezet, terwijl twee nieuwe commissies werden ingesteld, t.w. voor het groepsgebrek en culturele vormgeving. Van beide is het HB-lid Coenders voorzitter. De publicatie van het rapport van de commissie Mens en Maatschappij (Rassenvraagstuk) mag spoedig tegemoet gezien worden. Over het inmiddels bij het hoofdbestuur ingediende rapport van de commissie Studiemogelijkheden worden nog besprekingen gevoerd. De commissie Sexuele Problemen is met haar omvangrijke arbeid nog niet klaar.

Nieuwe commissies voor speciale onderwerpen werden niet meer ingesteld. In voorkomende gevallen wordt een aantal deskundigen om advies gevraagd, waaruit een rapport wordt samengesteld. Deze werkwijze, welke tot nu toe zeer voldeed, werd en wordt o.a. gevolgd inzake Kunstmatige Inseminatie en Kerk en Staat.

„Mens en Wereld”, „In en Om” en „Het Woord van de week” bleven regelmatig verschijnen. In het kader van de ledenwerving verscheen in oktober van „Mens en Wereld” een bijzonder nummer in een grote oplaat. De redacties ondergingen geen wijzigingen.

Naast de regelmatig doorgaande zondagmorgen-uitzendingen voor de V.A.R.A.-microfoon, heeft sedert kort ook de A.V.R.O. de mogelijkheid geopend, een maandelijkse humanistische uitzending te verzorgen. Het is nog te vroeg om de resultaten te beoordelen.

In juli werd een persconferentie belegd, in verband met het op handen zijnde Internationale Congres van de Humanistische Internationale. Hiervoor bestond van de zijde van de pers grote belangstelling.

Behalve een aantal herdrukken zagen in 1957 de volgende brochures het licht: een literatuuroverzicht „Bibliography of Humanism” van de hand van Kwee Swan Liat; „Onze kinderen tussen humanisme en christendom” van Mevr. Groenman-Deinum; „Modern Humanisme” van Dr. van Praag; „Humanisme en Rede” met artikelen van een zestal auteurs; „De Idee van de Openbare School” van Brandt Corstius; en een aantal overdrukken uit het Woord van de Week.

Adviezen werden uitgebracht aan officiële en publieke instanties, terwijl met kerkelijke en politieke lichamen over allerlei onderwerpen van gedachten gewis-

seld werd. De belangstelling voor het humanisme neemt in allerlei kringen, met name in liberale en vakbewegingskringen voortdurend toe. Een ruimere verspreiding van onze denkbeelden is een dringende eis.

De Humanistische Stichting Socrates bereidt de installatie van nieuwe raden van advies voor. De plaats, ontstaan door het overlijden van Prof. Mr. R. Kranenburg kon nog niet vervuld worden. Prof. Dr. Libbe van der Wal bleef zijn colleges aan de Technische Hogeschool in Delft geven.

Twee conferenties werden door de Stichting georganiseerd, in het voorjaar over de onderwerpen van het Internationale Congres, in december over „Kunst, kritiek, moraal”. De Zomerschool was gewijd aan „Humanistische Vormgeving aan het Leven”.

Het wetenschappelijk tijdschrift „Rekenschap” bleef kampen met ernstige financiële moeilijkheden. Een vergroting van het aantal abonnees blijft dringend nodig.

De commissie Praktisch Humanisme bleef haar werkzaamheden uitbreiden. Ook hier remde het voortdurende geldgebrek echter vele noodzakelijke activiteiten. Zeventien raadslieden waren in gewesten en gemeenschappen werkzaam, terwijl ook in 1957 een algemene raadsliedenconferentie plaats vond.

Het geestelijk werk in de arbeiderskampen heeft zich uitgebreid door de uitvoering van werken in het kader van het Deltaplan. In totaal werd in 30 kampen gewerkt. Ook de geestelijke verzorging in de strafgestichten onderging een verdergaande uitbreiding door het toenemen van het aantal aanvragen van de gedetineerden, ondanks de nog steeds bestaande discriminatie.

De buitenwerk-commissie organiseerde drie familie- en twee kinderkampen. De belangstelling hiervoor neemt voortdurend toe.

Voor „De Ark” is 1957 een gunstig jaar geweest. De steeds toenemende stroom van gasten, en de uitbreiding van de conferenties van het Humanistisch Thuisfront stellen echter voortdurend zwaardere eisen aan het personeel en de accommodatie. Grote bedragen moesten worden geïnvesteerd, o.a. voor de bouw van een dagverblijf voor de jeugd. Nieuwe voorzieningen zijn dringend nodig, wil het gebouw voldoen aan de steeds zwaardere eisen. In de vacature, ontstaan door het vertrek van Eekman, werd voorzien door de aanstelling van J. J. Smid, die echter gedeeltelijk als bestuursassistent voor het contact met de gemeenschappen optreedt.

Met de humanistische organisaties, aangesloten bij het Humanistisch Centrum Mens en Wereld, werden ook dit jaar nauwe relaties onderhouden. Met Humani-

(Slot op volgende pagina)

(Vervolg van vorige pagina)

tas vindt regelmatig overleg plaats, evenals met het Humanistisch Thuisfront. Het Humanistisch Instituut voor Sociaal Onderzoek bracht een studie in gereedheid over de geestelijke raadslieden in de gevangenissen. Contacten werden ook onderhouden met de Algemene Emigratie Centrale, evenals met de Centrale Commissie voor Vrijzinnig Protestantisme. Bezinnings- en studieconferenties met functionarissen uit de vakbeweging (NVV) vonden plaats.

Twaalf afgevaardigden en evenzoveel belangstellenden uit Nederland namen deel aan het Internationale Congres van de I.H.E.U. in Londen. De betrekkingen met de buitenlandse zusterorganisaties winnen voortdurend aan betekenis. In de voorzomer zal onze algemene voorzitter op uitnodiging van de American Ethical Union een korte reis door een deel van de Verenigde Staten maken. Het internationale humanisme krijgt een steeds duidelijker gestalte.

Candidaten Hoofdbestuur

Dr. J. P. van Praag, Voorburg, voorzitter.
Mr. dr. H. J. Roethof, 's-Gravenhage, ondervoorzitter.
B. J. Max, Amersfoort, alg. secretaris.
Th. W. Polet, Soest, org. secretaris.
W. C. Koppenberg, Hengelo, penningmeester.
Dr. H. Bongers, Arnhem, redacteur.
Mej. mr. J. J. Th. ten Broecke—Hoekstra, 's-Gravenhage.
J. Bijleveld, Heemstede.
W. Coenders, Deventer.
Dr. A. L. Constandse, Haarlem.
Drs. J. H. P. Colpa, Assen.
Th. M. van Erp, 's-Gravenhage.
Mevr. D. Heroma—Meilink, Amsterdam.
Dr. Kwee Swan Liat, Oegstgeest.
Dr. E. Nordlohne, Amsterdam.
Dr. D. H. Prins, 's-Gravenhage.
Dr. B. W. Schaper, Amsterdam.
Prof. dr. G. Stuiveling, Hilversum.
Mevrouw A. C. Terpstra—Heinrich, A'dam.
Mevrouw A. Treurniet—Wiersma, 's-Gravenhage.
Prof. dr. L. G. van der Wal, Delft.

(Hoofdbestuur)

VERKORT FINANCIËEL VERSLAG OVER 1957

De rekening van baten en lasten over 1957 sluit met een nadelig saldo van bijna f 28.000.—. Dit verlies stemt overeen met het geraamde tekort op de begroting. Ondanks deze overeenkomst zijn er toch enkele belangrijke verschillen. De Ark gaf n.l. een gunstiger exploitatiesaldo van f 4.000.—. De algemene organisatiekosten overtroffen de begroting met f 6.000.— door de aanstelling van een bestuursassistent. Deze benoeming was noodzakelijk teneinde een meer intens-contact te krijgen tussen gemeenschappen en het centraal apparaat, een taak waarvan de vervulling op enigszins bevredigende wijze door het dagelijks bestuur niet kan worden bereikt.

De begroting voor 1958 sluit met een nadelig saldo van f 14.400.—. De afdrachten van de gemeenschappen zijn voor 1958 geraamd op

f 110.000.—. Deze liggen weliswaar aanmerkelijk hoger tengevolge van de gewijzigde contributieregeling, doch bereikte niet het als taak gestelde doel van f 125.000.—. Om te voorkomen, dat de vermogenspositie verder zal worden aangetast is het noodzakelijk gebleken het abonnementsgeld op Mens en Wereld te verhogen. Voorts werd de bijdrage van de I.H.E.U. voor 1958 met f 3.000.— verhoogd ter compensatie van de uitbreiding der werkzaamheden; hier-tegenover stond geen vergroting van de personeelsbezetting.

Vergroting van het contributie-inkomen door aanpassing aan de contributieschaal enerzijds en anderzijds door vergroting van het ledental blijft voorts een dwingende noodzaak.

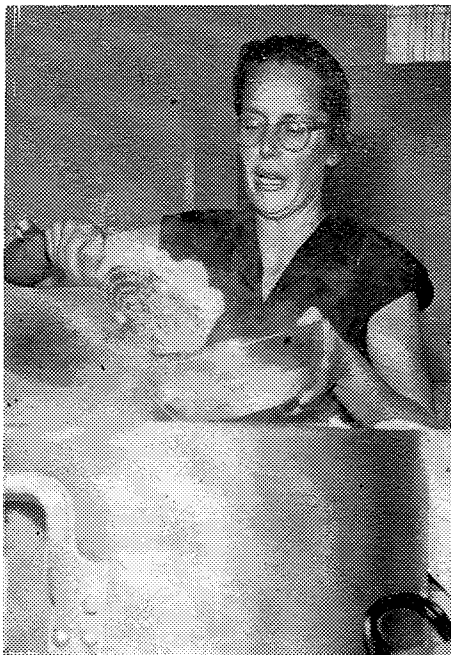

foto W. Dimmendaal

Tia van der Kooi naar Australië

We kunnen ons heel moeilijk indenken, dat Tia van der Kooi deze zomer niet meer op de Ark zal zijn. Vijf jaar heeft zij medegewerkt om van de Ark een werkelijk eigen huis te maken. De foto geeft geen volledig beeld van haar werk, want zij had ook andere capaciteiten dan alleen het werk in de keuken. Hoe aardig heeft Tia ons ingeleid in de kunst van het volksdansen en de volkszang. Zij was een voorbeeld voor ons omdat zij heeft laten zien dat het gewone dagelijkse werk met liefde en elan kan geschieden, wanneer daarnaast een ideaal voor een goede zaak leeft.

Dus Tia, wanneer je in maart op weg zult zijn naar Australië zullen heel velen aan je denken en laat dat onze dank zijn. Een goede reis en een prettig jaar in het vijfde werelddeel en naar wij hopen tot ziens.

Rekening van baten en lasten over 1957 en begroting 1958

	Begroting 1957				Jaarcijfers 1957				Begroting 1958			
	Lasten	Baten	Nadelig saldo	Voordelig saldo	Lasten	Baten	Nadelig saldo	Voordelig saldo	Lasten	Baten	Nadelig saldo	Voordelig saldo
I Geestelijke verzorging	65.195,—	29.600,—	35.595,—		66.600,85	30.863,84	35.737,01		70.200,—	33.400,—	36.800,—	
II Publiciteit	35.200,—	28.400,—	6.800,—		34.697,47	28.126,43	6.571,04		36.400,—	34.200,—	2.200,—	
III Stichting Socrates	6.750,—	4.500,—	2.250,—		7.772,01	4.991,03	2.780,98		7.100,—	5.000,—	2.100,—	
IV De Ark	81.550,—	72.550,—	9.000,—		81.951,37	76.896,13	5.055,24		79.900,—	78.500,—	1.400,—	
V Centraal Bureau	59.500,—	29.400,—	30.100,—		60.439,35	31.363,—	29.076,35		58.450,—	33.250,—	25.200,—	
VI Organisatie algemeen	19.370,—	5.000,—	14.370,—		28.983,43	5.000,—	23.983,43		32.700,—	5.000,—	27.700,—	
VII Financiering	10.720,—	84.650,—		73.930,—	10.701,98	85.938,76		75.236,78	14.200,—	95.200,—		81.000,—
VIII Onvoorzien	4.000,—		4.000,—									
	282.285,—	254.100,—	102.115,—	73.930,—	291.146,46	263.179,19	103.204,05	75.236,78	298.950,—	284.550,—	95.400,—	81.000,—
			73.930,—	←			75.236,78	←			81.000,—	←
			Nadelig saldo	28.185,—			27.967,27				14.400,—	

15 februari 1958

Voorstel Reglementswijziging

Artikel 19 hh. regl.

Tot tien weken voorafgaande aan de eerste van de maand waarin het congres gehouden wordt kunnen door het hoofdbestuur en de gemeenschappen, alsmede door tenminste twintig algemene leden, voorstellen worden ingediend; het hoofdbestuur brengt deze voorstellen, alsmede de candidaatstelling voor het H.B. voor zoveel nodig voorzien van een pré-advies binnen twee weken na dit tijdstip ter kennis van de gemeenschapsbesturen.

Tot 6 weken voorafgaande aan de eerste van de maand waarin het congres gehouden wordt kunnen door het hoofdbestuur en de gemeenschappen amendementen op de eerder gedane voorstellen worden ingediend.

Voorstellen of amendementen, ingediend na deze termijnen, maken geen onderwerp van behandeling uit, tenzij het congres met tenminste 2/3 der door de afgevaardigden uitgebrachte stemmen daartoe besluit.

Uiterlijk vier weken voor de datum van het congres wordt de beschrijvingsbrief rondgezonden aan de gemeenschapsbesturen, waarin, behalve de hiervoor genoemde voorstellen en amendementen, worden opgenomen de stukken, genoemd in artikel 8 lid 1 van de statuten, alsmede de begroting. (In verband hiermede dient te vervallen hh. regl. art. 6 lid 2. Tevens kan bij deze gelegenheid het woord „jaarlijkse” en de bepaling „telken jare” in art. 12 lid 1 reg. 5 geschrapt worden).

Toelichting

Het is telkenjare weer uitermate moeilijk om de jaarstukken in het bijzonder de financiële, in de korte na het verstrijken van het jaar beschikbare tijdsperiode geheel voorbereid en gereed te krijgen binnen de daarvoor gestelde termijnen. Een verkorting van de termijn tussen congres en publicatie van de „routinestukken” zal ook voor de gemeenschappen geen bezwaar kunnen zijn, omdat het doen van tegenvoorstellen en het voordragen van amendementen vooraf bij deze stukken niet noodzakelijk is. De behandeling op het congres kan hier als voldoende worden beschouwd.

De voorgestelde wijzigingen willen derhalve buiten twijfel stellen dat de hierbedoelde stukken tot vier weken voor het congres kunnen worden gepubliceerd.

Tevens is van de gelegenheid gebruik gemaakt om de gehele procedure meer sluitend te maken en aan te passen aan de behoeften van de praktijk. Bovendien maken de gewijzigde termijnen het mogelijk de publicatie sterk te vereenvoudigen. Alleen de voorstellen in eerste instantie behoeven een afzonderlijke publicatie. De rest kan direct in de beschrijvingsbrief worden opgenomen.

In het algemeen zullen de gemeenschappen driemaal een ledenvergadering moeten uitschrijven, te weten

1. Ruim drie maanden voor het congres voor het formuleren van eigen voorstellen.
2. Ruim twee maanden voor het congres voor het beoordelen en amenderen van gepubliceerde voorstellen.
3. Na het verschijnen van de beschrijvingsbrief voor de bespreking van de gehele congresagenda.

HOOFDBESTUUR

Zomerprogramma 1958

Hum. Verbond:

FAMILIEKAMPEN

a. „De Ark” Nunspeet

1e fam. kamp 19/7-26/7 leiding fam. D. de Gans, Amstelveen
2e fam. kamp 26/7-2/8 leiding fam. H. Sleetboom, Den Haag
3e fam. kamp 2/8-9/8 leiding fam. H. Hollkamp Jr., Groningen
Kinderleiding wordt nog bekend gemaakt.
Prijzen: Volwassenen f 49,50, kinderen 6 t.m. 10 j. f 40, 0-5 jaar f 28,50.
Leden van het H. V. hebben voorrang bij de inschrijving tot 1 maart 1958.

b. Tentenkamp Nieuwvliet (Zw. VI.)

Leiding: fam. dr. Fr. Makkink, bioloog te Bennekom.
Tijd: 19/7-2/8 (14 dagen).
Overnachten in gezinstenten met grondzeil en strozak. Op het terrein is een recreatietent. Kamp in een goed beschutte boomgaard. Genieten van zee, strand en duin. Uitstapjes naar België (Brugge) en Walcheren (Veere). Zeer interessante flora en fauna. Natuurreservaat Het Zwin. Medewerking Vlaamse humanisten. Fietsen gaan mee.
Prijzen: volwassenen: f 60,-, kinderen 6-10 jaar f 40,-, 0-6 jaar f 30,- (reiskosten en uitstapjes niet inbegrepen).

c. Familiekamp Godinne (B.)

Leiding: fam. H. F. Mulder te Velsen N.
Tijd: 16/8-30/8 (14 dagen), vroeger was niet mogelijk.
Verblijf in het Natuurvriendenhuis „Valleé de la Meuse” te Godinne (B.) tussen Namen en Dinant. Gezinskamers.
Prachtige omgeving. Gelegenheid tot wandelen, zwemmen, roeien en klimmen. Leuke uitstapjes in de omgeving.
Voorlopige (max.)prijs: Volwassenen f 140,-. Kinderen boven 12 j. f 120,-, ben. 12 jaar f 100,-. Reiskosten en korte uitstapjes niet inbegrepen. Eventueel zal de heen en terugreis per bus worden gemaakt. Max. aantal deelnemers 42.

KINDERKAMPEN

a. Voor kinderen van 7 t.m. 12 jaar in de „Korenbloem” te Elspeer van 19-26/7 '58.

Leiding: echtpaar G. Hillmann.
Prijz f 36,-.
Max. aantal: plm. 50.

b. Voor kinderen van 13 t.m. 15 jaar tentenkamp op „De Dillenberg” te Bennekom: van 9-16/8

Leiding: echtpaar v. Opijnen
Prijz: f 32,50. Max. aantal: plm. 30.

KINDERKAMPEN „DE ARK”

Deze kampen worden gehouden in Nunspeet en staan onder deskundige leiding. Tijd: 9/8-23/8 (twee kampen).
Prijz f 36,-.

PAAS- EN PINKSTERKAMPEN „DE ARK”

Het Paaskamp begint zaterdag 5/4 en eindigt 7/4.
Het Pinksterkamp begint zaterdag 24/5 en eindigt 26/4.
Leiding wordt nog bekend gemaakt.
Prijz volwassenen f 17,-. Kinderen beneden 11 jaar f 14,-.

BEJAARDENKAMP: „DE ARK”

Dit kamp zal in 1958 worden gehouden van 14/6 tot 21/6.

Leiding wordt nog bekend gemaakt. Prijs f 35.

Dit kamp biedt aan de gemeenschappen een mooie gelegenheid een of meer oudere leden een prettige week te bezorgen.

Voor de „Ark-kampen” dient men zich op te geven aan De Ark, Belvédèrelaan 14, Nunspeet (tel. 03412-2404) voor de overige kampen aan het Centraal Bureau v.h. Humanistisch Verbond te Utrecht, Oude Gracht 152. Op de brieven in de linker bovenhoek te vermelden: Kampen 1958. Over de familiekampen, kamp Nieuwvliet, Godinne (B.), Bennekom en Elspeer wordt U op verzoek een uitvoerige circulaire met alle gegevens toegezonden. Spoedige aanmelding is gewenst, aangezien 1957 leerde dat alle kampen zeer vlug waren volgeboekt.

Hum. Jongeren Gemeenschap:

Tijd: 2-10/8 1958.

Plaats: Malmédy (B.) tentenkamp.

Leiding: nog niet bekend.

Prijz: f 35,-.

Opgave bij mevr. T. v. Opijnen-Van Hoorn, Venusstraat 108, Hengelo (O.)

Hum. Jeugd Beweging:

Tijd: 12-19/7 1958 en 19-26/7 1958.

Plaats: beide kampen in Hooghalen (Dr.)

Prijz: f 25,- per persoon. Leeftijd 15-22 jaar.

Leiding: Kampraad van deelnemers met advies kampmentor.

In voorbereiding is kamp in Renesse (Schouwen).

Tijd: 16-23/8 1958.

Zelfde leiding, prijs en leeftijd.

Opgave voor deze kampen bij: O. Lambeck, Graaf Aelbrechtlaan 45, Amstelveen.

Steunt ons werk

Giften tot ieder bedrag zijn ons welkom! Giro-rekening van het Verbond is 304960 Utrecht. De verantwoording van de binnengekomen giften geschiedt regelmatig in „In en Om” onder vermelding van bedrag en initialen van de schenker. Bovendien ontvangen zij die een bedrag van f 10,- of meer storten een door de penningmeester persoonlijk getekende ontvangstbevestiging.

VIJFDE VERANTWOORDING OVER 1957

Over de maand december (restant)

Opbouwfonds

H. M. D. te R. f 5,-; J. K.-P. te D. f 2,50;
A. C. G.-v. E. te 's-G. f 10,-; E. S. K. te 's-G. f 10,-; G. B. te D. f 500,-; G. B.-W. te T. f 6,-; J. P. O. te D. f 2,50.

Volgens vorige verantwoording	f 3.813,16
bij	f 536,-
Totaal	f 4.349,16

Fonds C.G.R.

Totaal t/m december 1957	f 7.150,-
--------------------------	-----------

Stichting Socrates

Totaal t/m december 1957	f 110,-
--------------------------	---------

WIJ GAAN NAAR ROME - GAAT U MEE?

Kampeer bustocht met zelfverzorging.

15 dg. (3-17 aug.) wijz. voorb. Kosten bij 35 deeln. f 130,-. Excl. maalt. (± f 6,- p.d.). Bezit van tent niet vereist. Introductie toegestaan. Inl. mevr. P. M. Baan, Weerdsingel W.Z. 19, Utrecht. Tel. 20357. S.v.p. postz. voor ant. insluiten.

Hulp aan de naaste (slot)

De beschaving, die het natuurlijk evenwicht voorgoed lijkt te hebben verbroken, is bezig in steeds versneld tempo de aarde dor en dood te maken en zichzelf te veroordelen in stenen woestijnen een soort mechanisch bestaan te voeren. (Uit Paradijs in Cellofaan):

„Ziet de klerken en de winkeljuffrouwen, de „socialites” en de millionnaires, de arbeiders, de winkeliers en de ambtenaren – hun dagelijkse levens gaan, alle langs dezelfde paden van gemechaniseerd leven met gemechaniseerde, gemotoriseerde, van knoppen en raadjes en microfoons voorziene hoogtepunten. Al die levens, van de millionnaires en van hen, die de „illusie van het miljoen” dag in, dag uit koesteren, zien er precies hetzelfde uit, hebben dezelfde begeerten in blik, hoogtepunten in cellofaan, romantiek in zilverpapier en sensatie op wiel-tjes.”

Alwéér: Nu ja, Amérika!... Laten we ons niet vergissen! In de landen van Europa, waar de levensstandaard hoog is – dit begerig nagejaagde goed! – zoals b.v. in Zweden, beginnen bepaalde verschijnselen al veel op Amerikaanse te lijken. En wie destijds de Franse film „Les vacances de monsieur Hùlot” heeft gezien en gelachen, maar veel meer nog heeft gehuiverd door deze satire op het wezenloze bestaan van een groot deel van het beschaafde burgerdom, wéét dat er ook in andere delen van de wereld dan Amerika een beweging gaande is in de richting van die „hoogtepunten in cellofaan” – die stenen jungle...

De beschaving is vlijtig bezig zich levenloze, stenen wildernissen te wrochten; de „wilde” leeft in een jungle, die siddert van adembemend, driftig leven... Wie zal ten slotte het slechtste af zijn?

Wat is angstwekkender? Het onuitputtelijke leven, dat zichzelf verslindt om te kunnen leven? Of de dorre steenwoestijn, waarin alcohol, nicotine, morfine, perversie en stiele wanhoop de uiterste consequenties zijn?

Wie is meelijwekkender? De primitieve mens, die soms hulpeloos lijdt en omkomt door malaria, lepra, pokken, e.d.; of zijn beschaafde broeder, die door het leven gaat met hulpbogen, kunsttanden, voetensteunsel; die zich slechts met hulpmiddelen kan bevrijden van z'n ballast en alleen maar slapen door middel van pil en poeder? Van wie tallozen te vroeg

sterven door vaat- en andere „beschavings” ziekten; van wie velen lijden aan een of andere neurose en bijna allen aan een chronische ontevredenheid?

Wie is slechter af? De onder heerschappij van man, en soms barbaarse rituelen levende primitieve vrouw? Of de moderne ongehuwde vrouw, die door beschaafde zeden en openbare mening gedwongen wordt „kuis” te leven en daarmee de hoogste zin van haar wezen, het moederschap, ontkennen moet?

Wie moet beter op z'n tellen passen? De neger in het met wilde dieren bevolkte oerwoud (met de gevaren waarvan hij van nature vergroeid is) of wij modernelingen in ons mechanische, zelfgeschapen verkeer?

Wie voelt zich bedreigder? Degeen die leeft in de vanzelf gegroeide, dus vanzelfsprekende dwang van strenge stamverbanden? Of degeen die in 'n wereld leeft, waarin telkens andere „ismen” opduiken, welke, gedreven door de woedende kracht van hun dogmatisch fanatisme, trachten de mensheid tot hun zienswijze te dwingen?

Wie, ten slotte, is gelukkiger? De mens, die nog zo argeloos leeft, dat geluk en ongeluk nauwelijks of geen begrippen voor hem zijn en die daardoor het bestaan als een ongebroken werkelijkheid ondergaat... of de mens, die, doordat hij van z'n wieg af aan gedresseerd wordt, dat hij recht heeft op zijn deel van „het geluk”, z'n onbevangeheid totaal verliest en daarmee juist z'n grootste kans op een gelukkig leven?

Enzovoort, enzovoort...

Conclusie van dit alles? Beschaving zou werkelijk wel eens een tegennatuurlijk proces kunnen zijn, een soort „ziekteverschijnsel” in het natuurgebeuren...

Uw protest: Maar onze cultuur dan! Daar is toch onze cultuur! Onze prachtige muziek! Onze schilder- en dichtkunst... Onze... Zou dat alles een onderdeel zijn van een „ziekte” verschijnsel? Hoe durft iemand zoiets alleen al te veronderstellen?! Hoe kàn...

Rustig maar, rustig maar... We hebben het bovenstaande toch alleen maar aangenomen om even los te raken van vastgeroeste denkwijzen?

(Al moet hier ondeugend vlug nog even deze opmerking geplaatst worden: een auto, die

ous, geïrriteerd door een bedorven patience-spelletje, zijn geliefde enige grove verwijten naar het hoofd geslingerd, en zij is het antwoord niet schuldig gebleven: een pijnlijke scène, zoals zij er vele zullen hebben doormaakt.

Maar nu speelt de listige Champion-Cheney zijn schoondochter een oud portretalbum in handen en geeft er het nodige commentaar bij. Wie dat schattige jonge vrouwtje is? Dat is nu... lady Kitty. En zo ziet ook deze haar eigen jeugdportret en geconfronteerd met dit verleden barst zij in snikken uit... En dan komt Porteous, die tot dusver met zijn krant in een hoek gezeten heeft, bij haar en legt troostend zijn hand op haar schouder. De dan volgende scène tussen de oud geworden geliefden is van een tegelijk zo ontroerende en zo komische kracht, dat het plotseling duidelijk wordt, dat Somerset Maugham toch heel wat meer is dan alleen maar een heel handig schrijver: een groot kunstenaar, die hier zijn personen beziet met een milde en begrijpende liefde. En Paul Steenberg en Ida Wasserman zijn in hun rollen zo precies wat zij moeten zijn, dat wij ook hiervan mogen zeggen: groots toneel.

LIBBE VAN DER WAL

uit de bocht vliegt, maakt meestal eerst nog een lange reeks meest fantastische, zelfs sierlijke kapriolen, vóór hij op z'n kop bezij de weg komt! En die den, met z'n twee toppen, levert een decoratief beeld op!... Maar enfin...)

Het bovenstaande betoog is voorlopig alleen maar bedoeld geweest om even tot bezinning te komen, alvorens we met z'n allen geestdriftig en vol goeie bedoelingen op de laatste primitieve gebieden van de aarde lostuinen, om deze te gaan helpen, niet zo achterlijk meer te zijn... Want weten we zeker, dat we hun wildernis uiteindelijk niet alleen maar zullen vervangen door die angstwekkend doodse jungle uit steen en nog eens steen? Ja, maar héél zeker?!

Ja maar – zegt u – menseneten... kopspennellen...

Om nu eindelijk werkelijk bij de Afrikaanse negers te komen, over wie we het immers zouden hebben, enkele aanhalingen uit: „Exploring we would go”, van Ellen Gatti, echtgenote van een bekend Afrika-onderzoeker. Deze aanhalingen spreken wel voor zichzelf:

Aan de inlanders danken wij de vreugde die wij in de Afrikaanse wildernis gevonden hebben. Wij, produkten van een nerveuze, gecompliceerde tijd, vonden rust in hun kalme eenvoud en oprechtheid, behagen in hun geluk, inspiratie in hun diepe kennis van de onveranderlijke aarde. En wij vermaakten ons voortdurend. De primitieve inlander is een geestig mens. Hij drukt zijn gevoel voor humor niet in woorden uit. Hij getuigt ervan door het optrekken van zijn wenkbrauwen, de arglistige, vrolijke glans in zijn ogen, zijn diepdoordringend begrip dat door ieder voorwendsel heenboort en ieders meest verborgen en lachwekkende zwakheden vastnagelt.

Het diepe gevoel voor rechtvaardigheid van de primitieve mens heeft nooit opgehouden mij te fascineren. Wij zeiden al hoe veel groter Afrika is dan iets anders op aarde en hoe oneindig veel mooier. De pygmeeën zijn van niemand afhankelijk; zij leven in de diepten van het oerwoud als hun voorouders, ontelbare duizenden jaren geleden. Zij zijn heel klein, van 1.20 tot 1.50 meter hoog, stevig gebouwd en hebben een huid die de kleur heeft van gebrand koper. En zij zijn tegelijkertijd dapper, stoïcijns en trots als Lucifer. Ik was volkomen gebiologeerd door de pygmeeën. Ze kwamen me nooit voor als prozaïsche menselijke wezens, maar als verrukkelijke dwergen in wier bekoorlijk rijk wij zorgeloos hebben rondgezworven. Vrolijk waren zij, van een uitbundige vrolijkheid, en zij vinden een sterk behagen in het leven.

De pygmeeën hebben geen wet nodig om de jacht op het geluk te sanctioneren. In werkelijkheid hoeven zij het geluk ook niet na te jagen. Het is er al!

Ik dacht aan de fantastische veranderingen die op de komst van Stanley in de Congo waren gevolgd – de schepen en de treinen en de auto's, de mijnen, plantages en raffinaderijen, de honderden en honderden blanken, begerig naar de weelde van het land. En ik vroeg me af of Stanley's naam niet meer gezegend zou zijn in de Congo als hij in die langvervlogen dagen de heldhaftige dood in de kookpot gevonden had. En ik vroeg me zelfs af of zijn naam dan ook niet een gezegender klank zou hebben gehad in de oren van Leopold II en zijn afstammeligen.

M. DEN HERTOEG

Op 22 februari worden door ons de kwitanties afgegeven voor die abonnees waarvan nog geen abonnementsgeld is ontvangen.

Mogen wij u verzoeken de kwitantie bij eerste aanbieding te voldoen?

Bij voorbaat onze dank.

CENTRAAL BUREAU

(Vervolg van pag. 4)

er vandoor gegaan met Lord Porteous, die voor haar zijn schitterende carrière – hij werd beschouwd als de toekomstige premier – heeft opgegeven. Als het paar zich eindelijk weer eens in Engeland durft te vertonen, blijkt de geschiedenis zich te zullen herhalen: de jonge Champion-Cheney is een nog minder boeiende figuur dan zijn vader, en het schoondochtertje staat op het punt zich op haar beurt in het avontuur te storten met een jonge planter. De vader tracht het huwelijk van zijn zoon te red- den door duidelijk te laten uitkomen, hoe weinig de romantische liefde van het oudere paar een succes is geworden!

Inderdaad, hun voorbeeld is niet bemoedigend: de eens zo briljante jonge politicus is nu een verveelde jichtige knorrepot die meer drinkt dan goed voor hem is, en zijn minnares heeft de kunst met gratie oud te worden niet kunnen leren... Twee bedrijven lang zien wij deze voorstelling aan, geboeid, geamuseerd o zeker, maar zonder diepere belangstelling. Maar dan in het derde bedrijf speelt Somerset Maugham zijn hoogste troeven uit en hij schrijft een juweel van een scène, die subliem wordt gespeeld. In het vorige bedrijf heeft Lord Porteous,

IK denk er ZO over

HET CONFLICT NEDERLAND-INDONESIË

De Vereniging Nederland-Indonesië heeft een door velen ondertekende „Verklaring” in zee gezonden, waarin zij haar verontrusting uitsprekt over het uitgebroken conflict en er op aandringt dat Nederland het initiatief zal nemen tot een open en radicaal gesprek over alle conflictstof die zich tussen beide volken heeft opgestapeld, welk gesprek van Nederlandse zijde dan moet worden aangegaan in een nieuwe geest en met open begrip voor de ingewikkelde problemen der partners, — ook waar en wanneer dat voor ons afwijking van het voor, tijdens en na de soevereiniteitsoverdracht gevoerde beleid zal moeten inhouden. De status van Westelijk Nieuw Guinea zal daarbij onvermijdelijk een der centrale punten van overleg moeten vormen.

Ook van andere zijden is er op aangedrongen dat onze regering eindelijk haar starre houding ten aanzien van Indonesië zal laten varen en voor het minst zich bereid verklaren zal, een gesprek te voeren over al wat de verstandhouding in toenemende mate dermate heeft verstoord dat de meningsverschillen in openlijke vijandschap zijn gaan uitmonden. Blijven zodanige besprekingen uit, dan dreigt het van kwaad tot erger te gaan. Indonesië ziet in onderhandeling de mogelijkheid van begin van een oplossing, — Nederland verklaart, daarin geen heil te zien en weigert, de eerste stap te doen. Het laat alle onheil dat van deze houding het gevolg is over zich komen en werpt luide de schuld daarvan op Indonesië. Deze overzelfbewuste, hooghartige houding maakt op de Indonesiërs de indruk van een tartende uitdaging, en hunnerzijds antwoorden ze daarop met maatregelen die in het internationale verkeer tussen volken op zichzelf ongeoorloofd zijn en waaronder velen te lijden hebben die aan het ontstaan van het conflict volkomen onschuldig zijn en van de starheid van Nederlands houding de dupe worden.

Ik wil de maatregelen die Indonesië nu ten aanzien van Nederlandse belangen en Nederlandse onderdanen neemt niet goed-praten, — maar ik heb in een verblijf van tientallen van jaren ginds teveel gezien om me er over te verbazen dat men in arren moede tot deze actie gekomen is. Nederland heeft ten aanzien van het Indonesische volk een schuld waarvan het zich blijkbaar niet bewust is en die het elk recht op verontwaardiging, laat staan op zelfbeklag, ontnemt.

Dit conflict heeft een voorgeschiedenis, die niet pas in 1945 begon. De koloniale exploitatie werd al tientallen jaren geleden een toenemend onrecht. Dat werd, sinds in de eerste jaren van deze eeuw de nationalistische beweging zich begon te roeren, door de besten en verst zienden der Indonesiërs met stijgende duidelijkheid besef. De exploitatie van Indonesië's rijke welvaartsbronnen was de grondslag van een politiek van economische en staatkundige overheersing, die de potenties tot eigen-Indonesische ontwikkeling verstikte, de armoede der bevolking chronisch maakte, haar de vereiste onderwijsmogelijkheden onthield en, naar het woord van prof. Van Gelderen, de strekking had, van het Indonesische volk te maken „een natie van loontrekkers en een loontrekker onder de naties”. Er werd een machtige moderne outillage opgebouwd, maar tot gebruik ervan werden slechts bij uitzondering Indonesiërs toegelaten. En de baten van de produktie vielen voor het verreweg grootste deel Nederland en Nederlanders toe. Nederlands-Indië was de werkplaats van Neder-

lands kapitaal, dat dank zij de uiterst goedkope werkkrachten een ruime winstmarge maakte. De produkten waren voor uitvoer naar buitenlandse markten bestemd, want de inheemse markt had er zogoed als geen koopkracht voor, en de inheemse maatschappij fungeerde overigens als een enorm reservoir van goedkope arbeidskrachten, die, als ze duurder zouden worden, de winsten in gevaar zouden brengen. Toen in 1937 de Volksraad op voorstel van de heer Thamrin de regering uitnodigde, een onderzoek in te stellen naar de lonen in de z.g. bergcultures en een regeringscommissie werd ingesteld onder voorzitterschap van de directeur van justitie, werd dit onderzoek jarenlang door de ondernemers gesaboteerd, zodat Ned.-Indië vóór de oorlog zelfs niet over een officiële loonstatistiek beschikte. Wie de laatste vooroorlogse jaargangen van het *Economisch Weekblad voor N.I.* raadpleegt, zal ontdekken dat lonen van 6 tot 9 cent per dag in vele streken regel waren.

Er heerste grote ontevredenheid, en die ontevredenheid wies. Maar de Indonesiër die het waagde, kritiek te oefenen op het beleid der regering, ging achter slot of werd naar een of ander afgelegen oord verbannen. Toen de oorlog op het punt van uitbreken stond waren de belangrijkste volksleiders verbannen of in de gevangenis. Men spreekt wel gaarne van de tevrede tani, maar verbanning van mensen als Soekarno en Hatta was geheel het Indonesische volk een doorn in het vlees. Toen de Japanners kwamen werden ze aanvankelijk als bevrijders begroet, — tot ondervonden werd dat ze nog harder meesters waren dan de Hollanders.

In september 1945 landden enkele Britse troepen. Daartegen rees onmiddellijk een diep wantrouwen; de Indonesiërs vreesden dat zij de terugkeer van Nederlandse troepen moesten voorbereiden. Zij waren te gering in aantal om meer dan enkele grotere plaatsen te bezetten, aanvankelijk Batavia en Bandoeng. Daartussen zwerven benden; bij Gekbron in het Buitenzorgse viel een konvooi, bestemd voor Bandoeng, in hinderlaag, waarbij negentien Goerka's sneuvelden. Te Soerabaia hadden bij de komst van de Britse troepen hevige gevechten plaats; een Engelse generaal werd op straat vermoord.

Hatta en Sjahrir, die inmiddels premier van de republiek Indonesië geworden was, ondertekenden een in het Engels en het Indonesisch gestelde „makloemat”, waarin zij voor Indonesië een nieuwe staatsinrichting afkondigden. Het stuk gaf enkele algemene richtlijnen, allereerst bevrijding van de vreemde overheersing. Van Mook antwoordde daarop namens de Nederlandse regering met een stuk waarin concessies beloofd werden, die niet ver genoeg gingen. Sjahrir slaagde er enige maanden later in, met Van Mook tot overeenstemming te komen over een basis van onderhandelingen, die in april 1946 op de Hoge Veluwe plaats zouden hebben. Als de mogelijkheid van het bereiken van overeenstemming toen niet door voornamelijk lukraak en demagogisch geschrift van prof. Romme, die niet in staat was, het probleem in volle draagwijdte te overzien en niet bij machte was, tot redelijke oplossing van het conflict mee te werken, getorpedeerd was, zou reeds toen overeenstemming mogelijk zijn geweest.

Toch scheen alles nog niet verloren. De Commissie-Generaal, die kort daarna benoemd werd, onderhandelde onder de voortreffelijke leiding van prof. Schermerhorn met de regering van de Indonesische republiek te Lingga djati, en er werd overeenstemming bereikt. Er kwam een

overeenkomst tot stand die in Nederland goedgekeurd en geratificeerd moest worden. Toen was het weer prof. Romme die een spaak in het wiel stak en een wijziging van de overeenkomst doordreef, waarmee Indonesië niet accoord kon gaan. Indonesië aanvaardde enkel de regeling waaromtrent te Lingga djati overeenstemming was bereikt; de Tweede Kamer gaf een eigen, afwijkende interpretatie. Weer was de poging om het eens te worden mislukt.

Ik kan hier alles wat verder gebeurde niet op de voet volgen. Het wantrouwen aan Indonesische zijde groeide toen telkens nieuwe contingenten Nederlandse troepen aankwamen. Tenslotte werden ze gebruikt voor het doel waarmee ze gezonden waren: de eerste „politio-nale actie”, — een andere naam voor oorlog tegen de republiek Indonesië — had plaats. Ze leidde tot niets, doordat de Veiligheidsraad der Verenigde Naties ingreep en stopzetting van de actie gelastte. Na allerlei mislukte onderhandelingen, waarbij Prof. Beel en prof. Sassen gelegenheid kregen, van hun wanbegrip omtrent de situatie te doen blijken nadat Van Mook opzij geschoven was, had de tweede actie plaats, die eveneens gestopt moest worden. Dat die militaire acties duurzaam succes hadden kunnen hebben, wil er bij mij niet in. Enkele steden hadden genomen kunnen worden — Djokja werd inderdaad door de Nederlandse troepen genomen — maar er zou in het terrein van Java, dat zich bij uitstek voor guerilla leent, een langdurige strijd gevolgd zijn, die een ontzaglijk aantal slachtoffers zou hebben geëist, Nederland financieel zou hebben uitgeput en geëindigd zou zijn in een fiasco. Een guerilla die door de bevolking gesteund wordt, zoals die in Malakka en die in Noord-Afrika, kan met een betrekkelijk gering aantal daadwerkelijke strijders met succes gevoerd worden.

Nederland werd tot overdracht van de soevereiniteit gedwongen. Maar het Nederlandse volk, dat doorlopend door regering en pers over de gang van zaken in Indonesië slecht voorlicht was, leefde in het dwaze besef dat „Indië van ons” was; en de regering voorzag, dat in de Tweede Kamer geen twee-derden meerderheid voor een besluit tot overdracht van de soevereiniteit te vinden zou zijn, als niet nog een stukje van het grote gebied behouden zou blijven. Met dit deel werd West-Nieuw-Guinea niet overgedragen; er zou, zo werd gezegd, na een jaar nader over gesproken worden. De Indonesische delegatie kon niet anders dan zich daarbij neerleggen; zij had trouwens reden te verwachten dat na een jaar ook West-Nieuw-Guinea wel bij het Indonesische grondgebied gevoegd zou worden. Hatta deelde onlangs mede, van de toenmalige minister van Overzeese Gebiedsdelen mr. Van Maarseveen de opmerking te hebben gehoord, dat hij gerust kon zijn, want na een jaar zou ook West-Nieuw-Guinea wel overgedragen worden. Ditzelfde bleek die minister te verwachten toen hij kort voor de soevereiniteits-overdracht te Batavia was en van Nederlanders daar te horen kreeg dat zij van die onvolledige soevereiniteits-overdracht niets begrepen. In Nederlandse kringen in Indonesië vroeg men zich af waarom een stuk grondgebied dat Nederland in elk opzicht moeilijkheden kon veroorzaken, onder Nederlandse soevereiniteit moest blijven.

Er mag hier wel eens aan herinnerd worden, dat in 1904, toen het Kamerlid ir. H. H. van Kol voorstelde, Borneo en Celebes, voor ontwikkeling waarvan Nederland het kapitaal en de krachten miste, aan een andere mogendheid te verkopen, opdat mogelijk zou worden, dat Java, Sumatra en de Kleine Soenda-eilanden de economische zorg zouden krijgen die een goed bestuur er aan moest besteden, de Nederlandse regering dit denkbeeld verontwaardigd afwees. Want, zo heette het, Nederlands-Indië was één geheel en er kon geen stuk, al was het nog zo klein, van worden afgestaan.

(Vervolg op pag. 11)

The Bachelor Party

Kleine mensen in een grote film

Toen de televisie in Amerika begon op te komen, sloeg de filmproducenten de schrik om het hart. Immers, waarom zou het publiek ver gaan halen, wat het thuis op een presenteerblaadje kreeg aangeboden? Maar er was een lichtpuntje: het televisie-scherm was en bleef (voorlopig) klein. Het filmdoek was groter, maar kon en moest nog groter worden om de concurrentie met succes te kunnen voeren. En toen kwam het: breed doek, cinemascoop, stereofonisch geluid, vooruit maar jongens.

Gelukkig is het brede doek niet het enige wat de televisie de film heeft geschonken. Een jonge, onafhankelijke maatschappij, het Hecht-Hill-Lancaster produktie-team, waagde de gooi, het televisiespel van een jong scenarioschrijver te laten verfilmen door een jong televisie-regisseur. De scenarioschrijver heette Paddy Chayefsky, de regisseur Delbert Mann en de film „Marty”.

„Marty”, een werk van grote eenvoud en zuiverheid, werd zonder breed doek, zonder technicolor, zonder stereofonisch geluid zowel artistiek als commercieel een doorslaand succes. En aan dat succes hebben we het te danken, dat hetzelfde duo, Paddy Chayefsky en Delbert Mann, voor dezelfde maatschappij de kans heeft gekregen weer een film te maken. Dat is „the Bachelor Party”, die in Nederland wordt uitgebracht onder de titel „De Nacht der Vrijgezellen.”

Vijf kantoorbedienden, zo vertelt ons de film, nemen het aanstaande huwelijk van een hunner als voorwendsel om een avondje de bloemetjes buiten te zetten. Ze hebben allemaal wel iets wat ze willen vergeten: de hoofdpersoon, een rustige, aardige jongen, wiens vrouw hem net heeft verteld dat ze een baby verwacht; kan het nieuws niet aan en voelt zich gevangen in een keurslijf van werk en verantwoordelijkheid; de schuwe, geremde bruidegom in spé is doodsbang voor een huwelijk, waar hij eigenlijk de zin niet van ziet; de twee oudere collega's zitten tot aan hun nek toe vol zorgen over gezin en gezondheid.

Daar gaan ze dan, de vier moede mannen, voortdurend opgejut door hun vrolijke vriend, de enige echte vrijgezel van het hele stelletje. Daar gaan ze „onder de zweep van het plezier”. Ze willen lol hebben, ze moeten lol hebben, waarvoor zijn ze anders uit? Ze lopen van kroeg naar kroeg, van feestje naar feestje, ze hangen aan bars, ze bekijken een paar obscene filmpjes, de gezichten worden even grijs als de nacht, de overhemden plakken aan de rug. De zo krampachtig nagejaagde lol komt niet, wél de dodelijke verveling, wél de wanhoop, wél de vertwijfeling, door geen wezenloos gewauwel en gevrij te verdrijven... en voor enkelen het inzicht. Aan het einde van die afgrijzelijke „Bachelor Party” begrijpt de hoofdpersoon hoe

Lezingen voor de radio

16 februari: Dr. H. Bongers,
(V.A.R.A.) *Het koude en harteloze humanisme*

*

23 februari: Prof. Dr. G. Stuijveling,
(V.A.R.A.) *De macht en de mens*

gelukkig hij is dat hij een vrouw heeft die van hem houdt, dat hij banden heeft en zorgen. Hij begrijpt bovendien, dat de door allen benijde vrijgezel die ook in de grauwe morgenstond niet naar huis wil „omdat hij de krant al uit heeft” de ongelukkigste is van hen allen. En iets van dit inzicht weet hij op de bange bruidegom over te dragen.

Paddy Chayefsky en Delbert Mann doen in hun films iets, wat slechts weinigen voor hen hebben gedaan: ze confronteren het bioscooppubliek, dat immers voor een heel groot deel bestaat uit arbeiders, kantoorbedienden en kleine middenstanders uit de grote steden, met hun eigen leven, hun eigen zorgen. Ze doen dat met briljante eenvoud en onbarmhartig realisme. Een goed voorbeeld van deze werkwijze vinden we al onmiddellijk in de beginscène van de film: het ontwaken en opstaan van de jongeman, terwijl zijn vrouw haar ouders aan de telefoon vertelt dat ze zwanger is. Elke beweging, elk slaapdronken gebaar, elk woord wordt naar de natuur gespeeld en gesproken, maar toch blijft de regisseur geen sekonde in het naturalisme steken. Want voortdurend zijn we ons bewust van de dingen achter de dingen: de wanhoopstemming van de aanstaande vader, de bezorgdheid van het vrouwtje. Weinig regisseurs weten zó beklemmend een tijdsgevoel, een levensgevoel op te roepen, weinigen zijn zulke meesters in het scheppen van sfeer, dikwijls een sfeer van leegte, verveling en beklemming, maar nooit van volkomen uitzichtloosheid zoals in de Franse „film noir”. Ondanks de meedogenloze ontleding van de zelfvervreemding van de moderne kleine man in een grote stad is „The Bachelor Party” namelijk een positieve film met een volstrekt verantwoord happy ending, een loflied op de liefde, en het huwelijk, het „krachtigste cement, dat harten bindt als muren breken tot puin in 't end.”

WILLY BERG.

(Vervolg van pag. 10)

Indonesië gevoelt het behoud van de soevereiniteit over West-Nieuw-Guinea als een inbreuk op de overeenkomst waarbij de soevereiniteit overgedragen werd. Het beschouwt de houding van Nederland als een terugkrabbelen op het laatste ogenblik. Het was een in alle opzichten aller-ongelukkigst besluit, dat met een beroep op ethnologische verschillen evenmin goed te praten is als met de verzekering dat Nederland voor de belangen der Papoea-bevolking heeft op te komen. Naar die Papoea's is in de koloniale periode praktisch niet omgezien. West-Nieuw-Guinea is van de soevereiniteitsoverdracht uitgesloten omdat men zich hier in Nederland onthutst ging afvragen: Moeten we dan alles missen? Alsof de gedachte dat een uitgestrekt gebied als Indonesië, dat vele tientallen malen groter is dan Nederland en een zeventig à tachtig miljoen bevolking heeft, het „bezit” van een klein land in Europa zou zijn, niet volkomen irreëel zou wezen.

Die groteske dwaasheid wrekt zich thans. Indonesië voelt zich door Nederlands houding diep gekrenkt. Men kan honderdmaal betogen dat het met West-Nieuw-Guinea geen raad zou weten, maar dat de soevereiniteit over dit gebied niet tegelijk met die over de rest van Ned.-Indië werd overgedragen, voelt het als woordbreuk. En nu grijpt het deze gelegenheid aan om er de nationalisering van de Nederlandse bedrijven aan op te hangen. Die nationalisering zou vroeg of laat toch plaats hebben; geen land kan er genoeg mee nemen dat zijn economisch leven voor 'n zeer belangrijk deel van een vreemd bedrijfsleven binnen zijn grenzen, dat een monopoliepositie bezit, afhankelijk is. Had Nederland het West-Nieuw-Guinea-conflict niet geschapen, dan zou de actie tot nationalisering ook de Amerikaanse, de Engelse en de Franse ondernemingen getroffen hebben, en dan zouden

veel groter moeilijkheden ontmoet zijn. Nederland heeft de gelegenheid gegeven, voorlopig de actie tot Nederlandse bedrijven te beperken, waartegen het volkomen machteloos staat. En Indonesië kan nu rigoureuze maatregelen nemen, waarvoor het zich anders wel gehooed zou hebben. De Nederlanders in Indonesië zijn de eerste dupes, — zij zijn, naar prof. Beerling schreef, de slachtoffers van de politiek van hun eigen regering. En zij zijn de enigen niet; er zullen nog velen volgen.

Op Nederland rust een grote schuld ten aanzien van het Indonesische volk. En vóór het deze erkent en daarnaar handelt, in plaats van hooghartig elk gesprek te weigeren, is de kans op een redelijke oplossing van het conflict uitgesloten. Onze staatslieden zijn er in geslaagd, Nederland de vijandigheid van geheel Indonesië, van alle Indonesiërs op de hals te halen. Naar de conferentie te Genève zond Indonesië als delegatie het beste team waarover het beschikte, een prof. Leimena, de oprechte, zachtzinnige Christen, een eerlijke zelfstandige strijder als prof. Soemitro, — maar er werd ruzie gemaakt en men liet de mensen naar Djakarta teruggaan met lege handen. Alleen minister Zijlstra gaf blijk, de situatie te doorzien en haar objectief en onpartijdig te kunnen beoordelen. Maar ook hij werd overschreeuwd. De enigen die bij deze botsing zijde sponnen waren de communisten.

Wat Indonesië thans aan ongerechtigheden ten opzichte van Nederlandse belangen en onderdanen begaat is door Nederland zelf uitgelokt. Men kan een volk dat in de eerste roes van zelfstandig nationaal bestaan verkeert, niet doorlopend met klompen aan op de gevoelige tenen trappen. Het gehele vraagstuk van de betrekkingen tot Indonesië is van het begin af behandeld met een eigenwijs wanbegrip en een botheid, die zich moesten wreken. Dat beleven we nu.

D. M. G. KOCH

MENS EN WERELD

verschijnt om de veertien dagen

Hoofdredacteur: dr. H. Bongers.
Redactiesecretaris: H. P. Danz, Schieweg 87c, Rotterdam, Telefoon: 80641.
Administratie, abonnementen en advertenties: Oudegracht 152, Utrecht. Telefoon: 10163. Postgiro 304960, t.n.v. Humanistisch Verbond, Utrecht.
Advertentietarieven op aanvraag. Kleine advertenties: f 0,20 per woord. Abonnementsprijs: voor leden van het Humanistisch Verbond f 5,— p. jaar, voor niet-leden f 7,50. Buitenland f 8,—. Losse nummers: f 0,30.

HONING

Prima rijpe niet verhitte Bloemen- en Klaverhoning van eigen bijenstand - 2½ kg f 9,75; 5 kg f 18,-; 6 kg f 21,- incl. emmertje en franco huis.

Atze Dijkstra, imker - Appelscha (Fr.)

CREMATIE

*Heeft u reeds een
codicil geschreven?
Wacht niet tot het
te laat is.
Op verzoek worden
codicil-formulieren
gaarne toegezonden.*

**VERENIGING
VOOR FACULTATIEVE
CREMATIE**

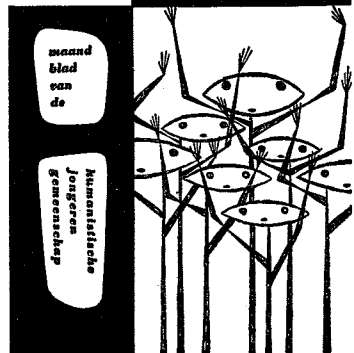
Riouwstraat 186, 's-Gravenhage
Telefoon 1700-554797

VILLA OLANDESE VERGELETTTO, TICINO

900 m hoog, zacht klimaat, zelfverzorging. 1 juni-15 september.

Inl.: J. Weiland, Händelstr. 32, Arnhem.
Tel. 26569.

LIBERTYN

Wat leeft er onder de jongeren?

maandblad h.j.g.

redactie secr.: johan hardick,
delistraat 5, enschede

administratie: mr. p. n. arntzeniusweg 16, amsterdam-o.

abonnement f 2.- per jaar

postgiro 584802 t.n.v. penningm.
h.j.g. te hardinxveld-giessendam.

Weduwe, 58 jaar, zoekt plaats als **huishoudster** bij heer of dame alleen met huiselijk verkeer en als het kan eigen meubels meebrengen.
Brieven onder no.: febr. 3.

VREDESACTIE

Radicaal Pacifistisch Maandblad

onder redactie van Dr. W. J. JONG en H. KUYSTEN
Administratie-adres: Postbus 246, Rotterdam
Postgiro 445129 • Abonnementsprijs f 5.- per jaar

De kerkelijken zorgen voor hun wezen door het instandhouden van weeshuizen etc.

Buiten-kerkelijken zorgen voor hun wezen door zich aan te sluiten bij de

WEEZENKAS

Vereniging op de grondslag van het beginsel:

„Opvoeding zonder geloofsdogma”

Inlichtingen omtrent het lidmaatschap bij de Secretaris W. DE HAAS,
Adm. de Ruyterweg 234, Amsterdam-W

Zoëven verschenen de 2e druk van:

„ECHT EN ONECHT IN GELOOF EN ONGELOOF”

van Prof. Dr. T. T. ten Have

Verkrijgbaar bij het Centraal Bureau van het Humanistisch Verbond, Oudegracht 152, Utrecht, tegen f 0,75 per exemplaar. Giro, nr. 304960.

De teksten van de 4 lezingen

„KINDEREN VRAGEN”

uitgesproken voor de AVRO-microfoon door

Mevrouw A. Groenman-Deinum

zijn verkrijgbaar bij het Centraal Bureau van het Humanistisch Verbond, Oudegracht 152 te Utrecht, tegen 25 cent per lezing.

Betaling per giro, nr. 304960, of door het plakken van f 1,- extra port op een briefkaart.

Verslag I.H.E.U.-congres

Het verslag van het I.H.E.U.-congres gehouden in Londen van 26-31 juli 1957 is tegen betaling van f 5,- verkrijgbaar bij het Centraal Bureau van het Humanistisch Verbond, Oudegracht 152 te Utrecht.
Giro nr. 304960.

REKENSCHAP

Driemaandelijks tijdschrift voor wetenschap en cultuur, onder redactie van Prof. Dr. H. Freudenthal, Prof. Mr. Dr. H. R. Hoetink, F. P. Huygens, Dr. B. W. Schaper, Prof. Dr. G. Stuiveling en Prof. Dr. L. G. van der Wal.

Abonnementsprijs f 7,50 per jaar (voor donateurs en contribuanten van Socrates en voor studenten f 6,- per jaar).

Gratis proefnummers aan te vragen bij het Secretariaat, Oudegracht 152, Utrecht.

Uitgave van de Humanistische Stichting Socrates.